

บทที่ 5

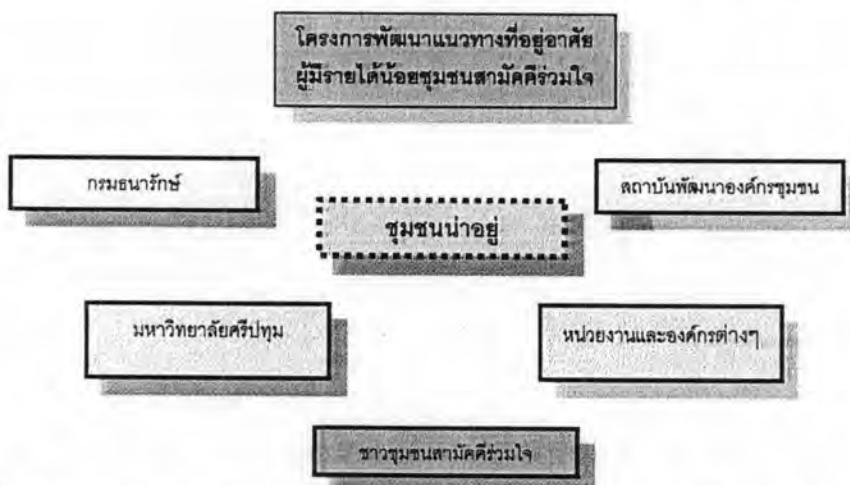
กระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัยภายในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.1 การพัฒนาที่อยู่อาศัยของหน่วยงานเกี่ยวข้องกับชาวชุมชนสามัคคีร่วมใจ

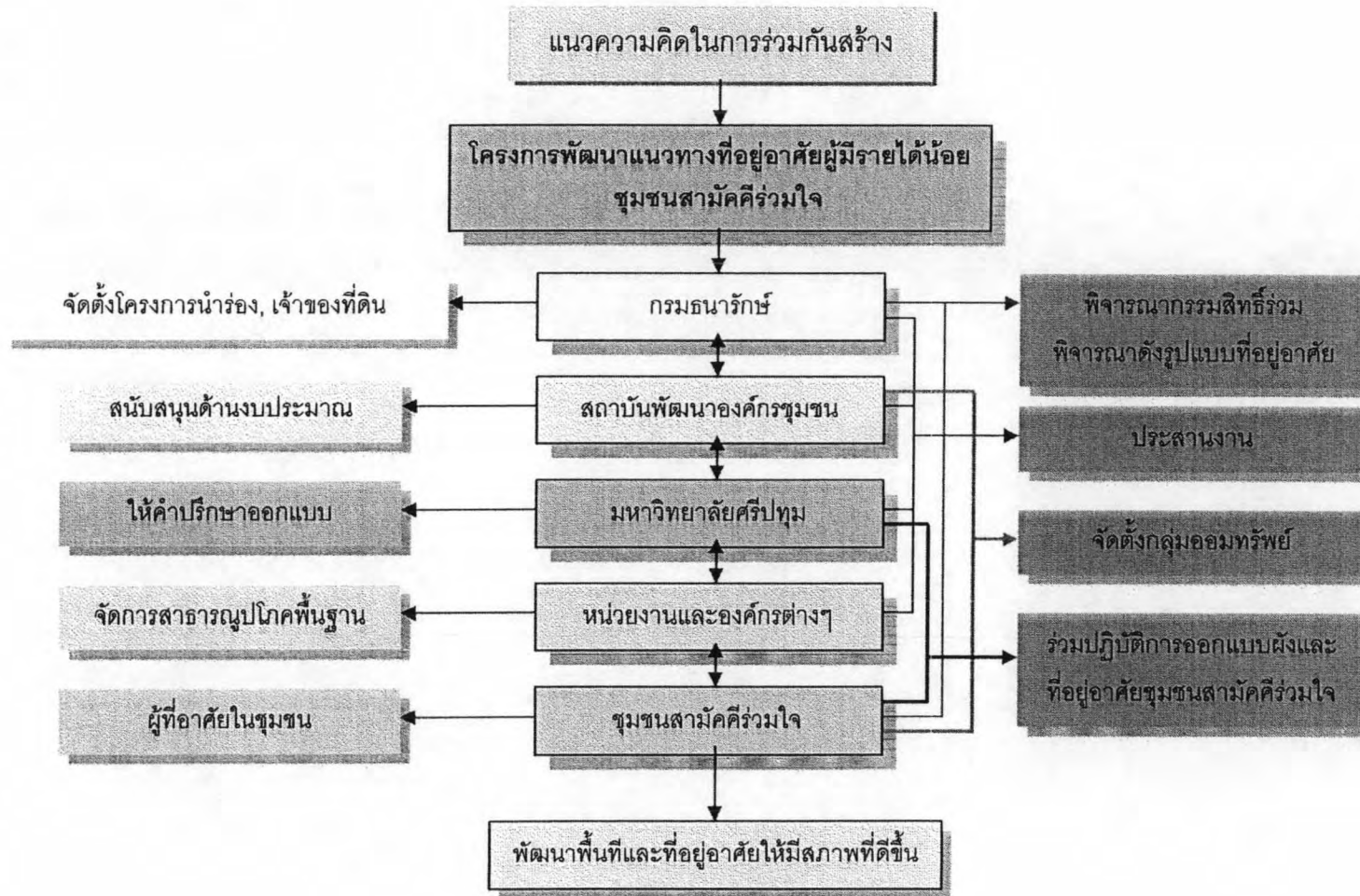
เนื่องจากแนวความคิดของกรมธนารักษ์ที่ต้องการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย โดยการศึกษาเป็นแบบการรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การบันทึกและถ่ายภาพ โดยโครงการนี้ได้เริ่มตั้งแต่ปี 2546 มุ่งหวังให้ชุมชนสามัคคีร่วมใจเป็นชุมชนนำร่อง ในการพัฒนาชุมชนแออัดบนที่ราชพัสดุที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เริ่มการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง บทบาทความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่ทำงานร่วมกัน ร่วมเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ รวมทั้งทัศนคติและความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยต่อกระบวนการและผลที่ได้รับจากการพัฒนา

โดยการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบนที่ราชพัสดุกรณีชุมชนสามัคคีร่วมใจ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

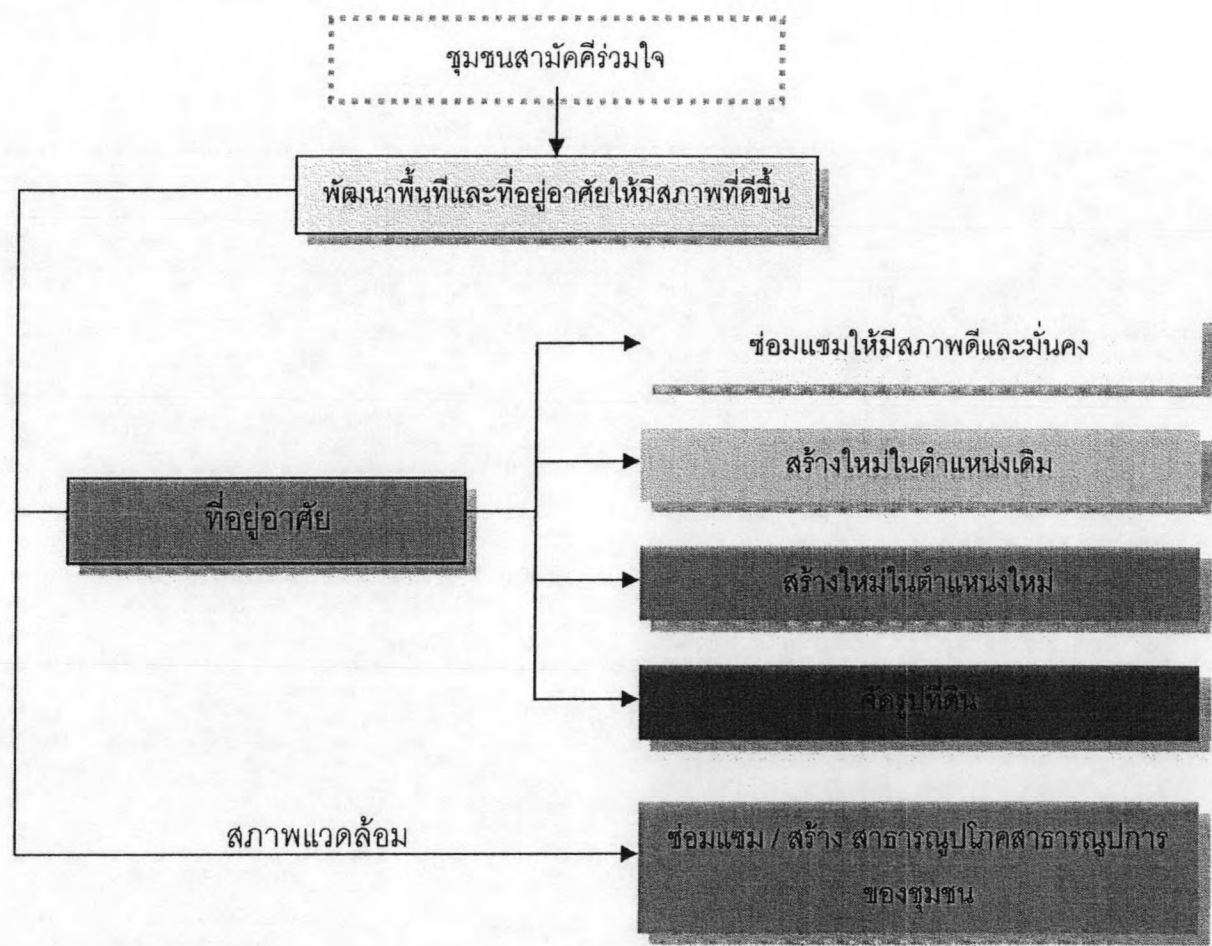
- กรมธนารักษ์	ในฐานะเจ้าของพื้นที่
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน
- ชาวชุมชนสามัคคีร่วมใจ	ในฐานะผู้ดำเนินการก่อสร้าง
- มหาวิทยาลัยศรีปทุม	ในฐานะผู้ที่ให้การสนับสนุนด้านการออกแบบ
- หน่วยงานท้องถิ่น	ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนงานสาธารณูปโภค สาธารณูปการในท้องถิ่น

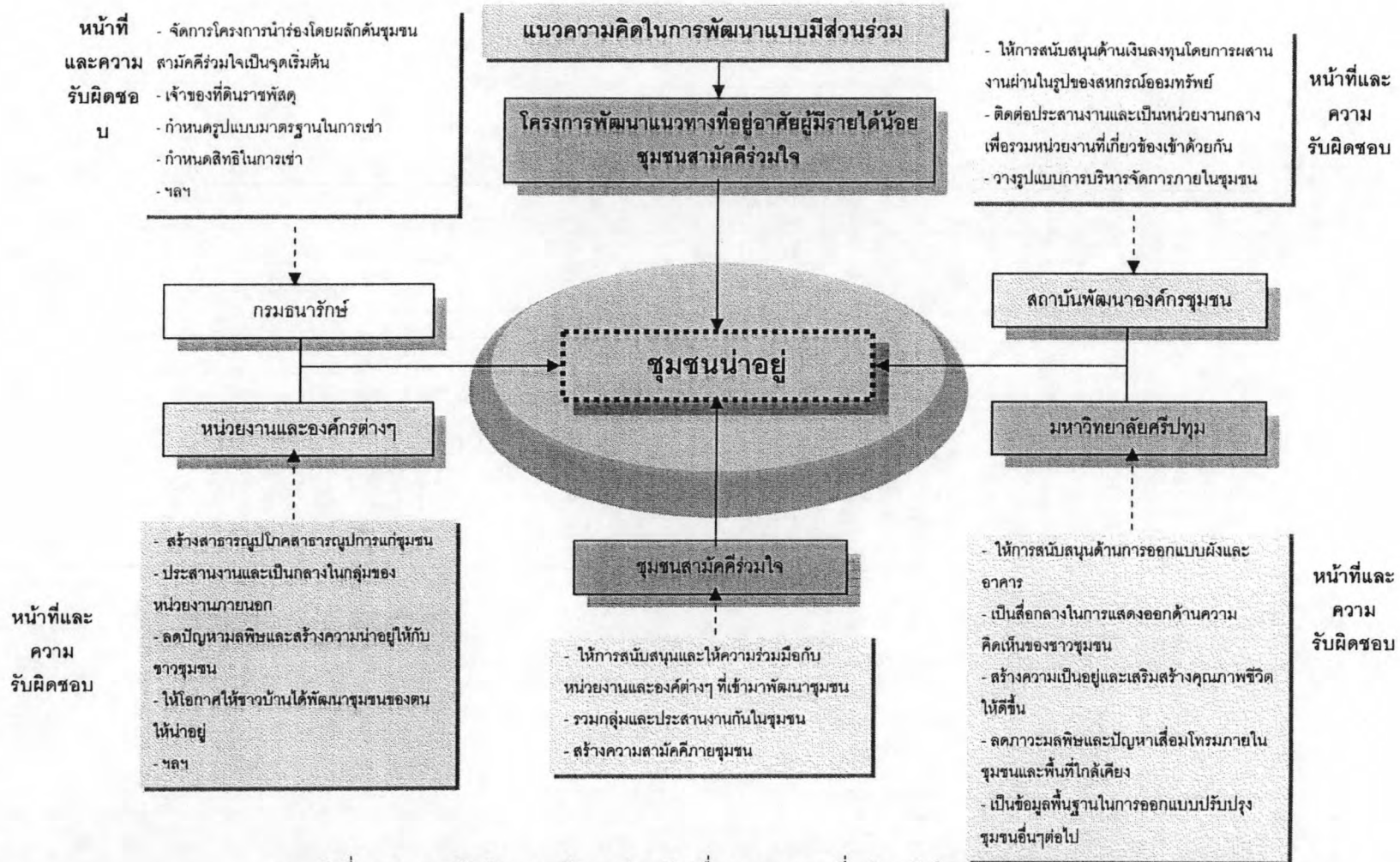
แผนผังที่ 5.1 การดำเนินการพัฒนาร่วมกันเพื่อหาแนวทางที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

แผนผังที่ 5.2 การดำเนินการพัฒนาร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

แผนผังที่ 5.3 การดำเนินการพัฒนาร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ (ต่อ)

แผนผังที่ 5.4 การดำเนินการพัฒนาร่วมกันเพื่อหาแนวทางที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.2 หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการ

5.2.1 กรมธนารักษ์ มีหน้าที่ในการดูแล "ทรัพย์สินของแผ่นดิน" ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติด้วยภารกิจหลักอันประกอบด้วย งานด้านผลิตเหรียญกษาปณ์ งานด้านบริหารที่ราชพัสดุ งานด้านประเมินราคาทรัพย์สิน และงานด้านธนารักษ์และเผยแพร่ทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมากกรมธนารักษ์ได้มีการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนบทบาทการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยและทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองอยู่เสมอ โดยตั้งมั่นในหลักการที่จะเป็นองค์กรผู้ดูแลทรัพย์สินของแผ่นดิน และบริหารจัดการให้เกิดความมั่นคงและมีความเข้มแข็งอย่างทั่วถึงจนถึงระดับ "รากแก้ว" อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและรัฐ

ปัจจุบันกรมธนารักษ์มีที่ดินราชพัสดุในความดูแลกว่า 12.5 ล้านไร่ อยู่ในความครอบครองการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานราชการ กระทรวง ทบวง กรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ใช้เป็นสถานที่ราชการ ส่วนที่เหลือนำมาจัดหาประโยชน์โดยพิจารณาความเหมาะสมจากทำเลที่ตั้งและศักยภาพของพื้นที่ และประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

เมื่อรัฐบาลมีการปฏิรูประบบราชการ พร้อมทั้งการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ ดำเนินนโยบายแบบพึ่งพาตนเองโดยการสร้างเศรษฐกิจจากฐานสินทรัพย์ที่มีอยู่ (Asset – Based Economy) จึงผลักดันให้บทบาทของที่ดินราชพัสดุในวันนี้ มิใช่เพียงที่ดินของรัฐที่ "สงวน" ไว้สำหรับใช้ในราชการแผ่นดินอีกต่อไป แต่ได้เปิดกว้างและมีการนำมาใช้สร้างประโยชน์แก่ประชาชน สังคม ประเทศชาติอย่างครอบคลุม ทั้งถึงทุกภาคส่วนมากยิ่งขึ้น ในฐานะ "ต้นทุน" หรือสินทรัพย์ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีนโยบายการใช้ที่ดินเพื่อแก้ปัญหาสังคมและความยากจนแบบบูรณาการของรัฐบาลเป็นกรอบใหญ่ และยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างความยั่งยืนทางการคลัง ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนของกระทรวงการคลังเป็นเข็มทิศนำทาง

ด้วยเหตุนี้กรมธนารักษ์ ในฐานะผู้ปกครองดูแล จึงปรับเปลี่ยนระบบ รูปแบบ และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่ราชพัสดุใหม่ เพิ่มความคล่องตัว และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแนวทางการบริหารจัดการที่ราชพัสดุดยุคใหม่ (3 PI) ประกอบด้วย

- 1). มุ่งเน้นการทำงานเชิงรุก (Proaction) โดยปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ "สนอง" มาเป็นผู้ "เสนอ" ด้วยการเข้าไปสืบค้น เสาะหาความต้องการของหน่วยงาน ราชการ และประชาชน เพื่อขยายฐานการบริการให้กว้างขวาง ครอบคลุมและเข้าถึงมากยิ่งขึ้น
- 2). สรรค์สร้างนวัตกรรมใหม่ (Innovation) โดยคิดค้นรูปแบบเครื่องมือช่องทางหรือวิธีบริหารจัดการและดำเนินงานแบบใหม่ ที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จ ภายใต้ทรัพยากรและระยะเวลาอันจำกัด
- 3). เสริมสร้างการมีส่วนร่วม (Participation) โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ รวมทั้งให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะในการดำเนินการ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและเป็นธรรม สอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล
- 4). ปฏิบัติงานแบบบูรณาการ (Integration) โดยผสมผสานองค์ความรู้ เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน
- 5). ดำเนินการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) โดยเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความคืบหน้าในการดำเนินการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนในวงกว้างอย่างโปร่งใสและเปิดเผย
- 6). การนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน เพิ่มความสะดวกรวดเร็วและถูกต้อง ในการปฏิบัติงานแก่ประชาชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบฐานราก จึงเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญในการบริหารจัดการที่ราชพัสดุเชิงสังคมที่กรมธนารักษ์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดมา ด้วยการนำที่ราชพัสดุมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาทางสังคมและความยากจนแบบบูรณาการของรัฐบาล กระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากให้เข้มแข็ง พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้ดีขึ้นโดยการมีที่อยู่อาศัย มีที่ทำกิน และมีโอกาสที่ดีในการประกอบอาชีพ

เขตบางเขนได้รับการยอมรับให้เป็นเขตพื้นที่นำร่องในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของกรุงเทพมหานคร โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน เมื่อวันที่ 5 มกราคมถึง 15 มีนาคม 2547 ให้ประชาชนได้มาลงทะเบียนผู้ประสบความเดือดร้อน ซึ่งหนึ่งในปัญหาที่กำลังเป็นสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นของประชาชนและทางเขตคือปัญหาด้านที่อยู่อาศัยขาดความมั่นคงเข้มแข็ง ดังนั้นด้วยความร่วมมือของชาวชุมชนและหน่วยงานของภาครัฐ สนง.เขตบางเขน ร่วมกับข้อมูลพื้นฐานการพัฒนา จึงมีการให้ความช่วยเหลือโดยพิจารณาจากองค์ประกอบและที่ตั้งชุมชนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ผ่านการเจรจากับเจ้าของที่ดินคือกรมธนารักษ์ สนับสนุนให้มีการพัฒนา

ที่อยู่อาศัยให้เกิดเป็นรูปธรรมที่มีการแก้ปัญหาที่ตรงจุด เช่นในรูปแบบของโครงการบ้านมั่นคง การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย ด้วยความร่วมมือของชาวชุมชนและหน่วยงานของภาครัฐ(พอช.) จึงนำมาสู่การระดมความคิดวางแผนการทำงานแก้ไขปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมกัน ของชาวชุมชนและหน่วยงานของภาครัฐร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยกรมธนารักษ์ให้การสนับสนุนด้านที่ดินและการผ่อนปรนค่าเช่าที่ดินในอัตราพิเศษครึ่งราคา, พอช.ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณการก่อสร้างผ่านมาในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อที่อยู่อาศัย, มหาวิทยาลัยศรีปทุมที่ให้การสนับสนุนการวางผังและออกแบบอาคาร, สนง.เขตบางเขนที่ให้การสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการและชาวชุมชนจัดให้มีเวทีชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นความต้องการของตนเอง ภายหลังสรุปความต้องการและแนวทางต่างๆ ให้มีความชัดเจนจึงกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายโดยให้ชาวชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จึงเริ่มกระบวนการออกแบบและวางผังอาคาร โดยรักษ์, พอช., มหาวิทยาลัยศรีปทุมและสนง.เขตบางเขน ซึ่งหลังจากที่ได้วางขั้นตอนและออกแบบกระบวนการทั้งหมดโครงการจึงเริ่มดำเนินการก่อสร้างอาคารแบบมีส่วนร่วม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนปัญหา อุปสรรค โดยในขั้นตอนดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมศึกษากระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงาน และเมื่อโครงการได้ดำเนินมาจนท้ายสุดจะมีการขึ้นทะเบียนพร้อมทำสัญญาเช่ากับเจ้าของพื้นที่คือ กรมธนารักษ์ เมื่อนั้นโครงการนี้จึงถือว่าเสร็จสมบูรณ์ แต่เนื่องด้วยถูกจำกัดเรื่องเวลาในการศึกษาเพราะปัจจุบันโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยของชุมชนสามัคคีร่วมใจ ได้ก่อสร้างมาแล้วเพียงร้อยละ 55 เท่านั้น จึงถือเป็นความน่าเสียดายที่ยังไม่สามารถทำให้เห็นความชัดเจน ความมั่นคง ซึ่งผู้วิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างหวังในทางเดียวกันว่าสิ่งที่ดำเนินการมาทั้งหมดจะเป็นการแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น ทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่ และเป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาที่ดีต่อไป

ในด้านที่อยู่อาศัยกรมธนารักษ์ได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดระเบียบแก้ไขปัญหามุมชนแออัดในที่ราชพัสดุ ซึ่งเตรียมพื้นที่ไว้สำหรับจัดสร้างที่อยู่อาศัยให้ประชาชนและจัดสวัสดิการที่พักอาศัยแก่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ตลอดจนข้าราชการเกษียณอายุทั้งในกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อยไปจนถึงปานกลาง ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยแล้ว การดำเนินการดังกล่าวยังมุ่งเน้นกระบวนการสร้างชุมชนที่มีคุณภาพด้วยการปรับปรุง พัฒนาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในระดับชุมชนให้ได้มาตรฐานและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็งเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศชาติ

5.2.2 ชาวชุมชนสามัคคีร่วมมือใจ

คลองบางบัวมีชุมชนที่อยู่ร่วมกันตลอดแนวคลอง 11 ชุมชน รวมประมาณ 3,881 ครอบครัวยุคบ้านเรือนทั้งหมดล้วนปลูกสร้างบนที่ดินราชพัสดุกว่า 138 ไร่ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ ด้วยเหตุนี้ ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง การไล่ที่รื้อย้าย จึงเป็นเรื่องที่น่าหวาดวิตกของชาวชุมชนริมคลองมาตลอดระยะเวลาหลายสิบปี ดังนั้นรัฐบาลประกาศนโยบายมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนเมืองอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้ "โครงการบ้านมั่นคง" ความหวังของชาวชุมชนริมคลองบางบัวจึงเริ่มขึ้น ในการพัฒนาชุมชน ชาวคลองบางบัวทั้ง 9 ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้ง "เครือข่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมคูคลอง คลองบางบัว" เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน สำรวจข้อมูลภายในชุมชนของตนเอง เป็นตัวกลางในการเชื่อมร้อยชุมชนคลองทั้งหมด โดยสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานเขตบางเขน ในฐานะผู้รับผิดชอบพื้นที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้ดูแลการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง กรมธนารักษ์ ในฐานะผู้ดูแลที่ราชพัสดุมหาวิทยาลัยศรีปทุม ช่วยเหลือด้านการออกแบบจัดวางผังชุมชน เป็นต้น

"ชุมชนสามัคคีร่วมมือใจ" จึงเป็นชุมชนที่ชาวคลองบางบัวทำให้เป็น "ชุมชนนาร่อง" ตามโครงการบ้านมั่นคง เพราะมีความพร้อมในการทำงาน มีกรรมการชุมชนอย่างชัดเจนและมีความเข้มแข็งในการรวมตัวของคนในชุมชนมากที่สุด อันเกิดจากความสามัคคีของชาวชุมชน และความร่วมมือใจของหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา รวมทั้งชุมชนที่ช่วยกันคิดช่วยกันทำ และที่สำคัญคือชาวชุมชนที่แสดงพลังในการพัฒนาร่วมกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ดังรางวัลจาก UNESCAP ที่ชุมชนสามัคคีร่วมมือใจได้รับในฐานะ "เมืองนำร่องการพัฒนาชุมชนแออัดในประเทศไทย" เป็นเครื่องยืนยันความสำเร็จในการบริหารจัดการของ "ชุมชนเข้มแข็งตัวอย่าง" จุดเด่นของชุมชนสามัคคีร่วมมือใจในการพัฒนาให้เป็นชุมชนนาร่อง คือการสร้าง ความเข้าใจ จัดให้มีเวทีชาวบ้านหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยและกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ที่มีการบริหารจัดการในเกณฑ์ดี จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเริ่มแรก 12 ครอบครัวยุคเป็น 98 ครอบครัวยุคและ 112 ครอบครัวยุคในที่สุด

5.2.3 มหาวิทยาลัยศรีปทุม

เนื่องด้วยชุมชนสามัคคีร่วมใจตั้งอยู่ในพื้นที่เขตบางเขน และพื้นที่ส่วนใหญ่เริ่มมีความหนาแน่นทรุดโทรมขาดการดูแล อันก่อปัญหาทั้งท้องถื่นและกับเมือง ดังนั้นเมื่อมีโครงการคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงได้มาปรึกษาหาแนวทางที่จะดำเนินโครงการนี้ ความพร้อมด้านบุคลากร ความสามารถ และถือเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน จึงได้รับการสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัยศรีปทุม เพราะการพัฒนาดังกล่าวจะสามารถช่วยลดและช่วยแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด และยังช่วยให้บริเวณชุมชนและใกล้เคียงมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงได้ให้ อาจารย์ประยงค์ โพธิ์ศรีประเสริฐ อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นตัวแทนในการให้คำปรึกษากับหน่วยงานต่างๆ และเป็นผู้วางผังและออกแบบภายในชุมชน ก็เพื่อให้ชาวชุมชนได้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยลดปัญหาความแออัดหนาแน่น อันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น สุขภาพจิต สุขอนามัย สาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ขาดแคลน นอกจากนี้ยังเพิ่มพื้นที่ส่วนกลางและยังจัดการที่อยู่อาศัยใหม่ โดยการนำบ้านเรือนสิ่งปลูกสร้างทั้งหลายที่ปลูกสร้างรูกล้ำลงไปในคลอง กลับขึ้นมาบนบก และวางผังชุมชนใหม่ทั้งแปลง

5.2.4 สำนักงานเขตบางเขน

ให้ความดูแลและพัฒนาที่อยู่อาศัยภายในชุมชน เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องทั้ง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กรมธนารักษ์ สำนักงานระบายน้ำ เป็นต้น

5.2.5 สำนักงานการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

ให้ความดูแลรับผิดชอบในส่วนของเขื่อนและทางเดินเท้าตลอดระยะความยาวของชุมชนกว่า 400 เมตร ที่ขนานไปกับคลองบางบัว ช่วยให้ริมตลิ่งมีความมั่นคงแข็งแรง มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ป้องกันการพังทลาย

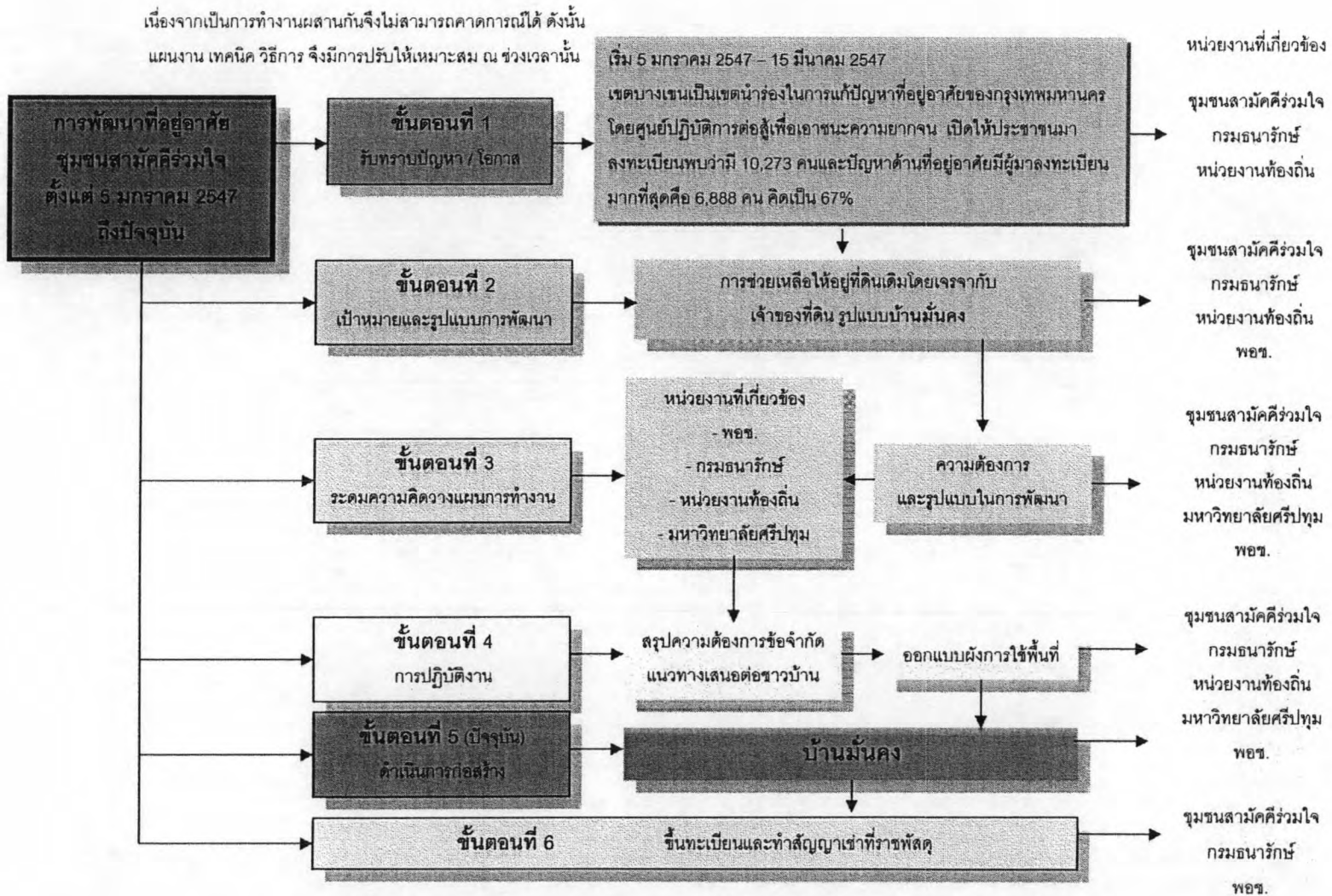
5.2.6 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

โดยชาวชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่างๆ ร่วมมือในการพัฒนาที่อยู่อาศัย เพื่อกำหนดรูปแบบที่อยู่อาศัยใหม่ ชุมชนจะเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง ก่อสร้างที่อยู่อาศัย ตามการออกแบบทางเลือกที่อยู่อาศัยในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ ให้คำแนะนำให้การสนับสนุนงบประมาณ และการดำเนินงาน สหกรณ์ออมทรัพย์ในฐานะตัวแทนชุมชนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการจัดทำและบริหารสัญญากับชาวชุมชนในแต่ละราย รวมถึงการจัดการงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและเงินออมทรัพย์ของชุมชน ในลักษณะที่ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการด้วยชาวชุมชน

5.3 การวางแผนการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.3.1. นโยบายพัฒนาที่อยู่อาศัยและผลการดำเนินการ กรมธนารักษ์มีหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินตามลักษณะการใช้ประโยชน์โดยเรียกที่ดินเหล่านี้ว่า " ที่ราชพัสดุ " ซึ่งปัจจุบันมีที่ดินราชพัสดุในความดูแลกว่า 12.5 ล้านไร่ ที่อยู่ในความครอบครองการใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานราชการ กระทรวง ทบวง กรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐต่าง ๆ โดยพิจารณาความเหมาะสมจากทำเลที่ตั้งและศักยภาพของพื้นที่ เพื่อประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมากรมธนารักษ์ได้พยายามปรับเปลี่ยนบทบาทการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยและทันต่อสถานการณ์บ้านเมือง โดยยึดมั่นในหลักการที่จะเป็นองค์กรผู้ดูแลทรัพย์สินของแผ่นดิน และบริหารจัดการให้เกิดความมั่นคงและมีความเข้มแข็งอย่างทั่วถึงอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและรัฐ โดยพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มุ่งสร้างสรรคนวัตกรรมใหม่ๆ อย่างบูรณาการ สร้างการมีส่วนร่วม รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ และการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม

5.3.2. กระบวนการดำเนินโครงการ ชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่างๆ ต้องมีความร่วมมือในการพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อกำหนดรูปแบบที่อยู่อาศัยใหม่และการสนับสนุนโครงการจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) โดยการพัฒนาชาวชุมชนเป็นผู้ดำเนินการกันเอง ดังในขั้นตอนของการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การออกแบบทางเลือกที่อยู่อาศัย ให้คำปรึกษาแนะนำและให้การสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินงานขั้นตอนและวิธีการ และการทำงานร่วมกันที่เกี่ยวข้องทั้งกระบวนการผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยสหกรณ์ออมทรัพย์จะเป็นตัวแทนชุมชน ทำหน้าที่ในการจัดทำและบริหารสัญญากับชาวชุมชนในแต่ละราย รวมถึงการจัดการงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและเงินออมทรัพย์ของชุมชนในลักษณะที่ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการด้วยชาวชุมชนเอง

แผนผังที่ 5.5 การดำเนินการพัฒนาร่วมกันเพื่อหาแนวทางที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ

ตารางที่ 5.1 การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบนที่ราชพัสดุ กรณีศึกษาชุมชนสามัคคีร่วมใจ บางเขน กรุงเทพมหานคร

ที่มา : จากการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (PARTICIPATORY ACTION RESEARCH)

ขั้นตอน	รายการ	ระยะเวลาดำเนินการ																
		ปี 2544-2545	ปี 2545-2546	ปี 2547										ปี 2548-2549				
				ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.		พ.ย.	ธ.ค.		
1	รับทราบปัญหา/โอกาส																	
2	การมีส่วนร่วม เป้าหมายและการจัดลำดับ ความสำคัญ																	
3	การมีส่วนร่วม ระดมความคิดและวางแผนการ ทำงาน																	
4	การปฏิบัติงาน																	
5	การดำเนินการก่อสร้าง																	
6	การมีส่วนร่วม ขึ้นทะเบียนและทำสัญญาเช่า การมีส่วนร่วม																	
		หน่วยงานภาครัฐ กรมธนารักษ์ สنج.เขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ชาวชุมชน หน่วยงานภาครัฐ กรมธนารักษ์ สنج.เขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ชาวชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ กรมธนารักษ์ สنج.เขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ชาวชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ กรมธนารักษ์ สنج.เขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ชาวชุมชน กรมธนารักษ์ กับ สหกรณ์ชุมชนเพื่อที่อยู่อาศัย																
ขั้นตอน	รายการ (ต่อ)	ระยะเวลาดำเนินการ													ขนาด	หมายเหตุ		
		ปี 2550										ปี 2551						
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.			ก.พ.	มี.ค.
5	การดำเนินการก่อสร้าง																	
6	การมีส่วนร่วม ขึ้นทะเบียนและทำสัญญาเช่า การมีส่วนร่วม																	
		กรมธนารักษ์ กับ สหกรณ์ชุมชนเพื่อที่อยู่อาศัย																

หมายเหตุ ปี 2540 เริ่มต้นให้มีการเวนคืนที่ดินบริเวณริมคลอง โดยภาครัฐ
 ปี 2544-2545 เริ่มมีนโยบายบ้านมั่นคง
 ปี 2546 เริ่มจัดให้มีโครงการนำร่องโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนคลองสำนวน
 5 มกราคม 2547-15 มีนาคม 2547 จัดให้มีการลงทะเบียนชุมชนเพื่อรับทราบปัญหา
 22 เมษายน 2547 มอบนโยบายการแก้ปัญหาความยากจนแก่คณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน
 10 ธันวาคม 2547 ลงเสาเอกของโครงการ ภายในชุมชนสามัคคีร่วมใจ
 การเข้าร่วมการปฏิบัติการในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบนที่ราชพัสดุของผู้วิจัย

5.3.3 ขั้นตอนการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบนที่ราชพัสดุ กรณีชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.3.3.1 ขั้นตอนที่ 1 การรับทราบปัญหาและโอกาสของชุมชน

จากการที่กรมธนารักษ์ตระหนักถึงปัญหาการบุกรุกที่ราชพัสดุที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาการพัฒนาของกรมธนารักษ์มุ่งประเด็นไปที่การเน้นพัฒนาที่สามารถให้ผลประโยชน์สูง ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินราชพัสดุของชุมชนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศอีกกว่า 200 ชุมชนอันเนื่องมาจากขาดการตรวจสอบ จนเมื่อปี พ.ศ.2546 กรมธนารักษ์ได้มีแนวคิดว่าจะให้มีการจัดตั้งชุมชนนำร่องเพื่อการศึกษาแนวทางพัฒนาที่ชัดเจน จึงได้ศึกษาจากข้อมูลภายในหน่วยงานพบว่าชุมชนที่มีความน่าสนใจและมีความพร้อม ควรที่จะให้เป็นชุมชนชนนำร่องน่าจะเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและมีความพร้อม ทั้งการรวมกลุ่มภายในชุมชน ทั้งความพร้อมระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ จึงมีแนวคิดที่จะนำชุมชนในพื้นที่มาพัฒนานำร่องประกอบกับทางกรุงเทพมหานครได้มีแนวความคิดใกล้เคียงที่ต้องการพัฒนาชุมชนที่อยู่ภายในเขตกรุงเทพมหานครให้ปัญหาที่ชาวชุมชนที่กำลังประสบลดน้อยลง

จากผลการสำรวจพบว่าเขตบางเขนมีความพร้อมและภายในเขตยังมีปัญหาที่อยู่อาศัยอยู่อีกมาก จึงสรุปให้เขตบางเขนมีความเหมาะสมให้เป็นเขตนำร่องในการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย และภายหลังจากได้ข้อสรุปจากทุกๆ ฝ่ายจากทั้งตัวแทนชุมชน สำนักงานเขตบางเขน และกรมธนารักษ์ได้มีการตกลงร่วมกันว่าชุมชนสามัคคีร่วมใจมีความเหมาะสม เพราะการมีกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์ออมทรัพย์ภายในชุมชน โดยมีการบริหารจัดการที่ดีมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเริ่มแรก 12 ครอบครัวมาเป็น 98 ครอบครัวในปัจจุบัน และทุกครอบครัวส่งเงินออมครอบครัวละ 300 บาทต่อเดือน เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2546 มีการประชุมร่วมกันระหว่างกรมธนารักษ์ สำนักงานเขตบางเขน และตัวแทนชุมชนสามัคคีร่วมใจ

ในการรับทราบปัญหาและสรุปแนวทางการความต้องการให้เกิดความชัดเจน ด้วยการจัดเวทีชาวบ้านแบบแบ่งกลุ่มผู้อยู่อาศัยออกเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 15 หลังคาเรือน เพื่อพูดคุยและสร้างความเข้าใจในการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพชุมชนเพื่อความความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่ยังคงต้องการอยู่ในที่ดินเดิม จึงได้มีการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนขึ้นในทุกๆ ด้าน ให้ศูนย์กลางในการพัฒนาอยู่ที่ชุมชนโดยความร่วมมือและสนับสนุนของหน่วยงานและองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร (อนุรักษ์น้ำในคลอง) ด้านสวัสดิการ (จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์) ด้านสาธารณสุข ด้านรักษาความปลอดภัย (ตำรวจบ้าน)

รูปที่ 5.1 สภาพพื้นที่เดิมของชุมชนสามัคคีร่วมใจ บางเขน กรุงเทพมหานคร
หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่และผู้เริ่มโครงการ
 สำนักงานเขตบางเขน และชุมชนสามัคคีร่วมใจเป้าหมายในการพัฒนา

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ 5 มกราคม 2547 ถึงวันที่ 15 มีนาคม 2547 รวมระยะเวลา
 ประมาณ 3 เดือน

สิ่งที่ได้จากการพัฒนา พบว่า

- ชุมชนกล้าที่จะแสดงปัญหาและความต้องการของตนกับหน่วยงานภายนอก
- หน่วยงานของภาครัฐได้มีการรับทราบข้อมูลที่แท้จริงช่วยให้การดำเนินการพัฒนาตรง
 ประเด็นมากที่สุด

- จากปัญหาที่เกิดขึ้นช่วยให้กรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่ต้องตระหนักและให้
 ความสำคัญกับพื้นที่ที่มีปัญหาบนที่ราชพัสดุ

อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า

- เนื่องจากเป็นโครงการใหม่ที่กรมธนารักษ์ต้องการจะพัฒนาให้เป็นรูปธรรมและยั่งยืน
 จึงมีปัญหาในการดำเนินโครงการเนื่องมาจากข้อมูลเบื้องต้นยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์
- ชาวชุมชนบางกลุ่มยังมีข้อขัดแย้งกันและไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เท่าที่ควร

5.3.3.2 ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเป้าหมายและรูปแบบการพัฒนา

จากการรับทราบข้อมูลและปัญหาของชุมชนพบว่า ชุมชนสามัคคีร่วมมือเป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจในการพัฒนาแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดิน เพราะปัจจุบันการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยภายในชุมชนมีการปลูกสร้างอาคารรุกล้ำลงไปคลองบางบัว แต่เนื่องด้วยมีความพร้อมในการพัฒนาที่มีความเข้มแข็งภายในชุมชนและกรมธนารักษ์ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน แม้ตลอดเวลาที่มีการพยายามดำเนินการมาโดยตลอด จนได้ตกลงกันว่าการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่องชุมชนควรดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาชุมชน จึงได้ประสานความร่วมมือไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยว่าการพัฒนาชุมชนนี้ควรนำรูปแบบโครงการบ้านมั่นคง เนื่องจากรูปแบบและแผนการดำเนินงานมีความเหมาะสมสามารถดำเนินการได้โดยชาวชุมชนประกอบกับเงินสนับสนุนการก่อสร้างได้จากเงินทุนจากสถาบันฯ ดังนั้นกรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่จึงได้มีการทำข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนาชุมชนดังกล่าวให้เป็นชุมชนนำร่องระหว่างกรมธนารักษ์กับชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนกับชุมชน กรมธนารักษ์กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และชุมชนกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

รูปที่ 5.2 การประชุมหาแนวทางการพัฒนาร่วมกันของชาวชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่และผู้เริ่มโครงการ
สำนักงานเขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและชุมชนสามัคคีร่วมมือ

ระยะเวลาดำเนินการ ภายหลังจากที่ได้ข้อสรุปถึงปัญหาเรื่อยมาจนปลายเดือนเมษายน 2547 ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน

สิ่งที่ได้รับจากการพัฒนา พบว่า

- การดำเนินการที่เกี่ยวกับชุมชนควรเป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาชุมชน

- กรมธนารักษ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่ควรมีการศึกษา ขั้นตอนการดำเนินงาน รูปแบบการพัฒนาตลอดจนหลักเกณฑ์ที่ใช้ เพื่อมาพิจารณาดำเนินการบนพื้นที่ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศที่กำลังประสบปัญหาการบุกรุก

อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า

- ไม่สามารถคาดการณ์ปัญหาและโอกาสที่เกิดขึ้นต้องมีการปรับเปลี่ยนและประยุกต์รูปแบบและวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการและวิธีการอันเหมาะสม

- ชาวชุมชนบางกลุ่มยังมีข้อขัดแย้งกันอยู่กับกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย

- การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความชัดเจน ส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้า

5.3.3.3 ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการระดมความคิดและวางแผนการทำงาน

จากข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เพื่อกำหนดหาความต้องการที่เหมาะสมตรงประเด็น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยผู้ที่มีความสามารถเพื่อกำหนดผังและรูปแบบการพัฒนา โดยความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ ศึกษาการพัฒนาของชุมชนพื้นที่คลองบางบัวและรับทราบปัญหาโดยตลอด อาจารย์ประยงค์ โภธิศรีประเสริฐ อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นตัวแทนในการให้คำปรึกษาโครงการกำหนดหาความต้องการที่เหมาะสม การจัดระเบียบเรียบร้อยในชุมชนและคืนสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับสภาพแวดล้อม โดยแนวทางการพัฒนาโครงการที่กรมธนารักษ์ต้องการคือทำให้ชาวชุมชนที่ปลูกสร้างอาคารรुक้าในลำคลองได้ถอยขึ้นมาบนบก เพื่อสร้างความเรียบร้อยและคืนสภาพแวดล้อมที่ดีกับชุมชนตลอดจนบริเวณใกล้เคียง

นอกจากนี้การประชุมร่วมกันได้ข้อสรุปว่าสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนยังคงสนับสนุนสินเชื่อระยะยาวในวงเงินไม่เกิน 170,000 บาทโดยที่เหลืออีกกว่า 3 ล้านบาทเพื่อการจัดสร้างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการภายในชุมชน

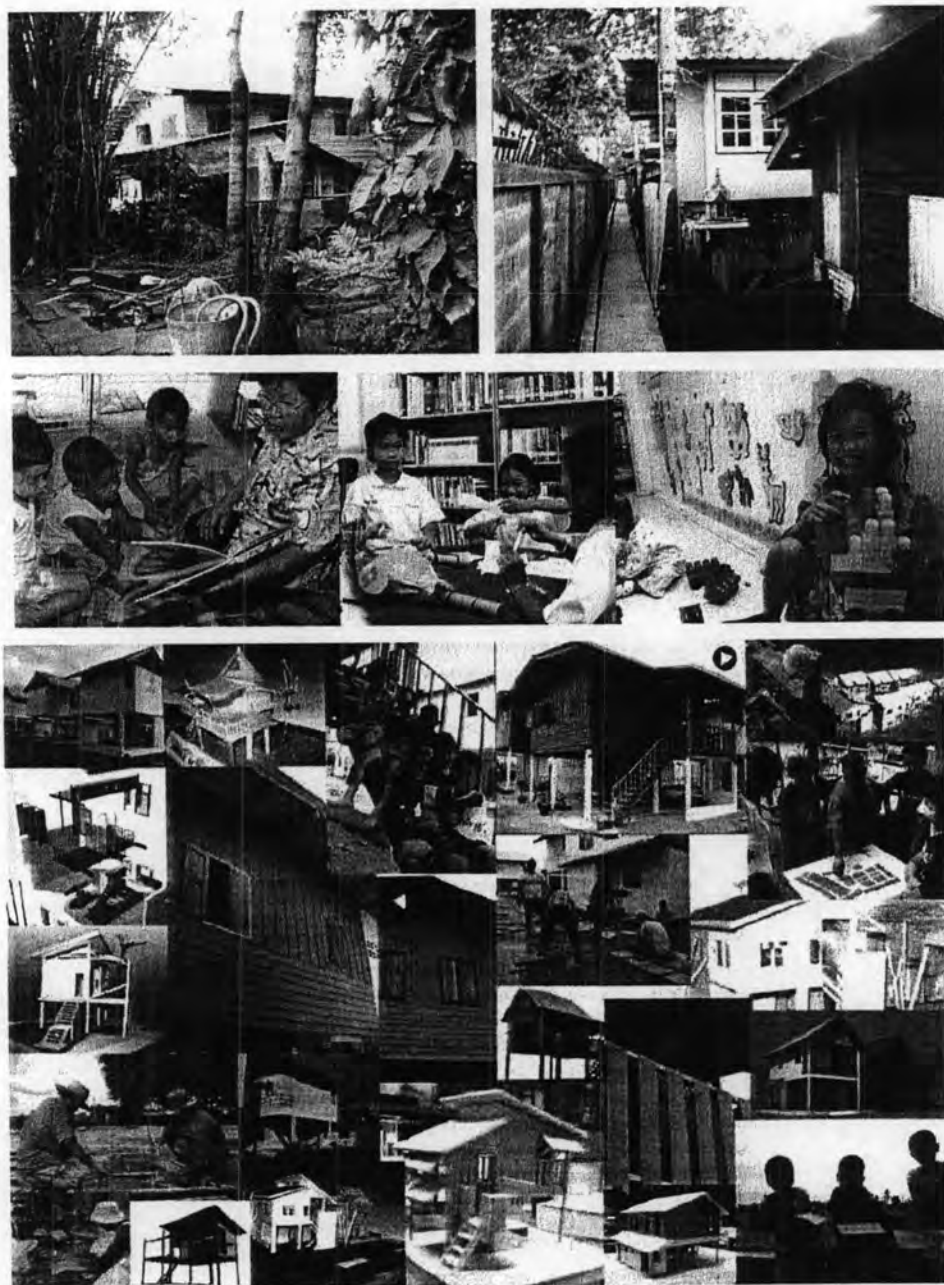
- รูปที่ 5.3 การประชุมร่วมกันของชาวชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ สำนักงานเขตบางเขน สถาบันพัฒนาองค์กร
 ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีปทุมและชุมชนสามัคคีร่วมใจ
 ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2547 ถึงเดือนกันยายน 2547 ใช้ระยะเวลา
 ทั้งหมดกว่า 5 เดือน
- สิ่งที่ได้รับการพัฒนา พบว่า
- ความตระหนักของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่ต้องการให้พื้นที่บริเวณนี้มีความน่าอยู่
 ก่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
 - สร้างความสัมพันธ์อันดีของชาวชุมชนและหน่วยงานที่มีความตั้งใจร่วมกันในการ
 พัฒนาชุมชนที่ตนอาศัย
 - จากการดำเนินการกรมธนารักษ์ค่าศึกษากระบวนการและขั้นตอนที่เกิดขึ้นเพื่อนำมา
 พัฒนาในรูปแบบที่กรมธนารักษ์ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
- อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า
- ปัญหาและโอกาสที่เกิดขึ้นต้องมีการปรับเปลี่ยนและประยุกต์รูปแบบและวิธีการเพื่อให้
 ได้มาซึ่งกระบวนการและวิธีการอันเหมาะสม
 - ชาวชุมชนบางกลุ่มยังมีข้อขัดแย้งกันระหว่างกันภายในชุมชน
 - การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มี ความชัดเจน ส่งผลให้การทำงานเกิด
 ความล่าช้า อันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัวของชาวชุมชนบางกลุ่มที่ต้องการตอบแทนที่มากกว่าที่
 ควรจะเป็น

5.3.3.4 ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการปฏิบัติการ

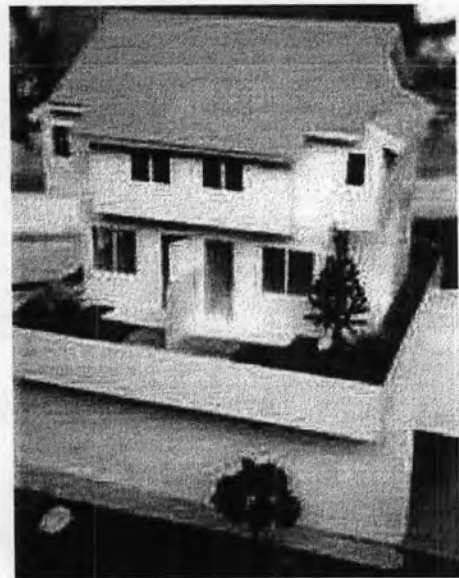
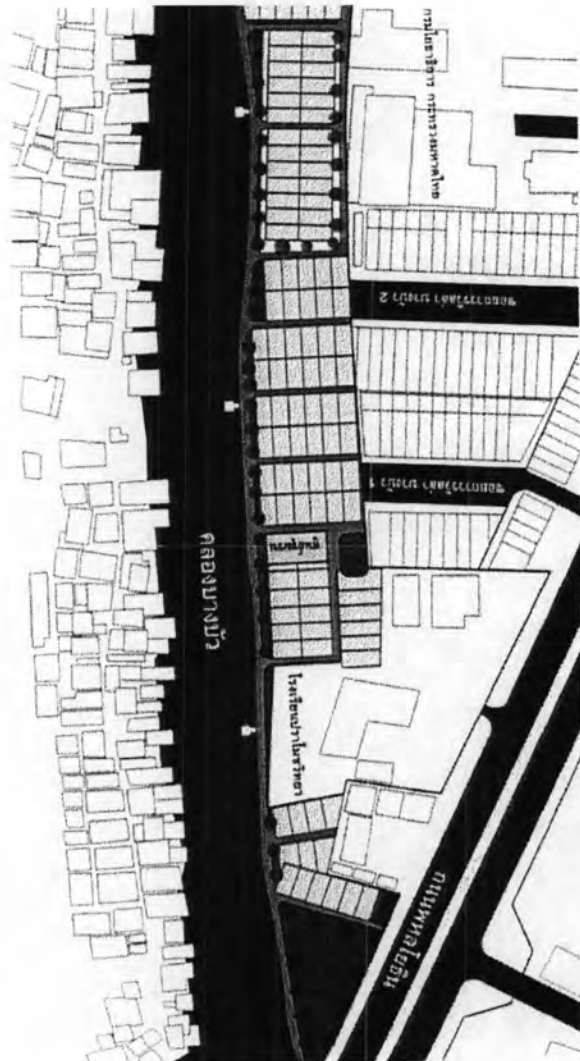
จากขั้นตอนการวางแผนการทำงาน มหาวิทยาลัยศรีปทุมเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการออกแบบ โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มีการที่ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการปัญหาและสภาพโดยรวมของชุมชนเพิ่มเติม ก่อนการออกแบบและกำหนดผังการพัฒนาโครงการ เนื่องจากข้อมูลที่มีการบันทึกเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกในภาพรวมของเขตและดำเนินการรวบรวมได้ไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร เพราะขาดบางช่วงบางตอน เช่น ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เก็บมานานกว่า 3 ปี ในการดำเนินการได้มีการประสานความต้องการและการพูดคุยตกลงในการกำหนดพื้นที่ส่วนกลาง พื้นที่ใช้สอย ตำแหน่งของอาคาร พร้อมทั้งกำหนดสิทธิ์การครอบครองตามสัดส่วนการถือครองเดิมและออกแบบระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้เพียงพอและเหมาะสม ทำหุ่นจำลอง จัดรูปแบบขั้นตอนในการดำเนินการ กำหนดความพร้อมในการรื้อถอน วิธีการก่อสร้าง แรงงาน วัสดุก่อสร้าง เงินทุนและค่าใช้จ่าย แต่เนื่องจากในชุมชนมีข้อจำกัดที่ว่าอาคารบางหลังปลูกสร้างรุกล้ำไปในคลองและต้องมีการจัดผังชุมชนใหม่ ร่วมกับการดำเนินการที่ให้ชาวชุมชนได้รับสิทธิ์จึงค่อนข้างมีปัญหาเพราะขนาดของพื้นที่ที่ตนถือครองมีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมมีพื้นที่ขนาดใหญ่ต้องมีพื้นที่ขนาดเล็กทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการ แต่จากการเจรจาพูดคุยเพื่อหาแนวทางร่วมกันให้ เหตุผลและจุดมุ่งหมายการทำงาน ชาวชุมชนที่มีความเห็นแตกต่างที่ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจเริ่มเกิดความเข้าใจ

โดยการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่าในการบริหารจัดการของผู้นำชุมชนมีความสำคัญกับขั้นตอนนี้มากที่สุด เพราะชาวชุมชนโดยส่วนใหญ่ต่างเข้าใจและต้องการให้โครงการดำเนินการแล้วเสร็จ ส่วนชาวชุมชนบางคนที่ยังไม่เห็นด้วยขณะนี้ทางคณะกรรมการชุมชนกำลังดำเนินการเจรจาโดยคาดว่าจะปัญหาดังกล่าวน่าจะได้อธิบายโดยเร็ว ดังนั้นการดำเนินการให้มีความเท่าเทียมกันไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของโครงการ พิจารณาว่าการดำเนินการให้ที่ดินทุกแปลงมีขนาดที่เท่าๆกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด และจัดให้มีการครอบครองบนพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่เดิมมากที่สุด น่าจะเป็นวิธีการที่จัดระเบียบภายในชุมชนที่ง่ายและสะดวกที่สุดร่วมกับการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ พบว่ามีชาวชุมชนส่วนใหญ่มีความพอใจกับสิ่งที่ได้รับกับอีกกลุ่มที่ไม่พอใจ จากการสัมภาษณ์กลุ่มที่พอใจพบว่าที่ผ่านมาชาวชุมชนในกลุ่มนี้มีพอที่ใช้สอยไม่มากและอาศัยอยู่ทั่วไปในชุมชนเดิม การที่ทางภาครัฐและหน่วยงานต่างๆเข้ามาร่วมดำเนินการพัฒนานับว่าเป็นผลดีกับชุมชนเพราะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีความสะดวกมากขึ้น และยังคงอยู่บนที่ดินเดิมที่ใกล้ทั้งแหล่งงาน สถาบันการศึกษา และมีความพร้อมของสาธารณูปโภคสาธารณูปการกับอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความคิดเห็นขัดแย้งว่าไม่เหมาะสม เพราะชาวชุมชนในกลุ่มนี้เดิมมีที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองและปลูกสร้างรุกล้ำไปในคลองบางบัวแล้วก่อสร้างขยายออกไปเรื่อยๆ ทำให้มี

ความต้องการพื้นที่มากกว่าที่จัดให้ภายหลัง แต่พอเมื่อมีการเจรจาร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบ
ในชุมชนจึงได้ข้อสรุปว่าน่าจะมีการชดเชยสิทธิ์ โดยการเพิ่มค่ารั้วย้ายหลังละประมาณ 4,000
บาทและกำหนดให้การปลูกสร้างอาคารใหม่พยายามให้ใกล้เคียงบริเวณเดิมมากที่สุด ทำให้ชาว
ชุมชนกลุ่มที่ไม่พอใจนี้เริ่มเข้าใจและยอมรับหลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยสิ่งที่ชาวชุมชนได้แสดงตรงนี้
คือความพอใจและความเอื้อเฟื้อต่อกัน อันก่อให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

รูปที่ 5.4 การดำเนินการภายในขั้นตอนการปฏิบัติการ

รูปที่ 5.5 ผังโครงการพัฒนาชุมชนสามัคคีร่วมใจ ด้วยการออกแบบของมหาวิทยาลัยศรีปทุม

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม สำนักงานเขตบางเขนและชุมชนสามัคคีร่วมใจ

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งเดือนกันยายน 2547 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2547 ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้นกว่า 3 เดือน

สิ่งที่ได้จากการพัฒนา พบว่า

- ความตระหนักของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่ต้องการให้พื้นที่บริเวณนี้มีความน่าอยู่ ก่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- ผู้นำชุมชนสามัคคีร่วมใจมีความน่าเชื่อถือและที่ไว้วางใจของชาวชุมชน เพราะความตั้งใจในการดำเนินการที่แสดงให้เห็นชาวชุมชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- การกำหนดพื้นที่และรูปแบบที่ใช้ ควรต้องมีการติดตามผลและประเมินความพึงพอใจประกอบกัน

อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า

- ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการวิธีการและแก้ปัญหาอันเหมาะสม

- ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากชุมชนยังไม่ครอบคลุมและชัดเจนต่อการหาแนวทางการดำเนินการ

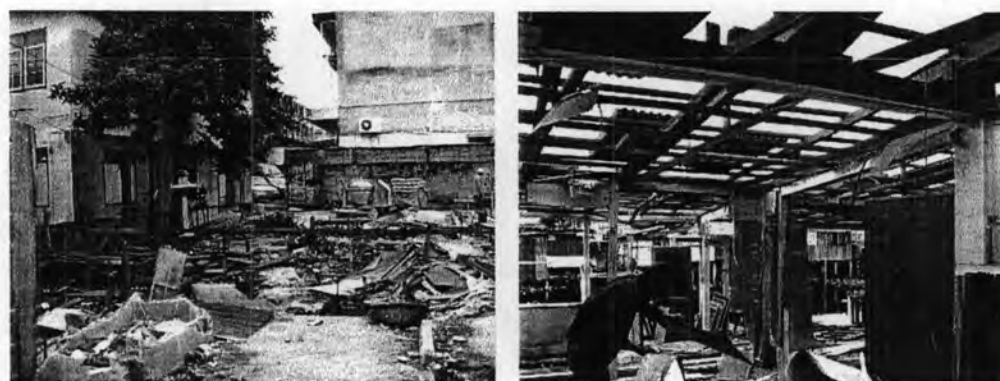
- ระยะเวลาในกาดำเนินการสั้นทำให้การออกแบบในแนวความคิดของผู้ออกแบบยังไม่ได้เท่าที่ควร และขาดการดำเนินการติดตามผล

5.3.3.5 ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนดำเนินการก่อสร้าง (ปัจจุบัน)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพราะเป็นการดำเนินการในปัจจุบัน มีการติดตามผลการดำเนินการ ขั้นตอนและผลกระทบการทำงาน พบว่าจากการกำหนดรูปแบบของผังและรูปแบบอาคารโดยมหาวิทยาลัยศรีปทุม กำหนดให้มีการประชุมเพื่อตรวจสอบความพร้อมการเจรจาตกลงร่วมกัน เพื่หารูปแบบและกำหนดกลุ่มในการรื้อย้าย โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้เสนอความพร้อมของตนดำเนินการตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างชาวชุมชนภายใต้การนำของผู้นำชุมชน (ลุงชนะ เพ็ชรรัตน์) ที่มีความเข้มแข็งและเป็นที่เคารพของชาวชุมชน โดยกลุ่มที่มีความพร้อมและสามารถดำเนินการก่อสร้างได้จะเป็นผู้ดำเนินการก่อน จากขั้นตอนการดำเนินการรื้อย้ายพบว่ากรรื้อย้ายประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนพื้นที่รื้อย้ายและส่วนพื้นที่รองรับการรื้อย้าย โดยพื้นที่กำหนดให้เป็นพื้นที่รื้อย้ายนั้นมาจากชาวชุมชนภายในกลุ่มที่มีความพร้อม เสนอความต้องการไปยังผู้นำชุมชนเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ประสานงานและเตรียมความพร้อมทั้งด้านแผนการดำเนินงาน พื้นที่รองรับการรื้อย้าย วัสดุอุปกรณ์และเงินสนับสนุนการก่อสร้าง พร้อมทำข้อตกลงในการดำเนินการระยะเวลาก่อสร้าง ส่วนการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากพื้นที่นอกจากการช่วยเหลือดั่งที่กล่าวมาข้างต้นของกลุ่มสหกรณ์ ส่วนที่เกินนอกเหนือกว่านี้เจ้าของบ้านแต่ละหลังต้องเป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ในการพัฒนาโครงการได้รับการสนับสนุนด้านพื้นที่ว่างบริเวณริมคลองในความช่วยเหลือจากกรมทหารราบที่ 11 มาใช้เป็นสถานที่ปลูกสร้างที่พักชั่วคราวในขณะรื้อถอน โดยการสร้างที่พักชั่วคราวนี้จะใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้จากการรื้อถอนบ้านเดิมมาใช้ก่อสร้างดังกล่าว (ดังรูป) เรียกบ้านเหล่านี้ว่า บ้านน็อคดาวน์ น้ำประปาและไฟฟ้าที่ใช้ขณะที่อยู่ก็จะมีการจ่ายโดยอยู่ในปริมาณของมิเตอร์ชั่วคราวที่ปรากฏ ตามอัตราของการประปาและไฟฟ้าที่ใช้ทั่วไป

รูปที่ 5.6 พื้นที่รองรับการรื้อย้าย (ที่พักรชั่วคราว)

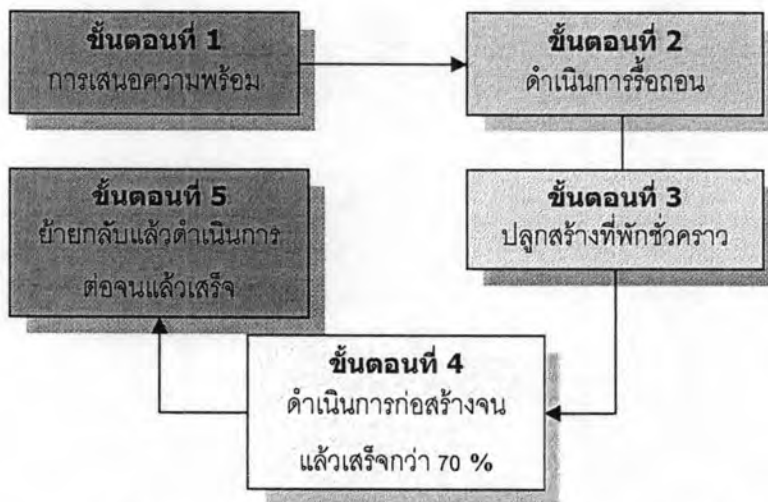

รูปที่ 5.7 พื้นที่รื้อย้ายที่ดำเนินการโดยชาวชุมชน

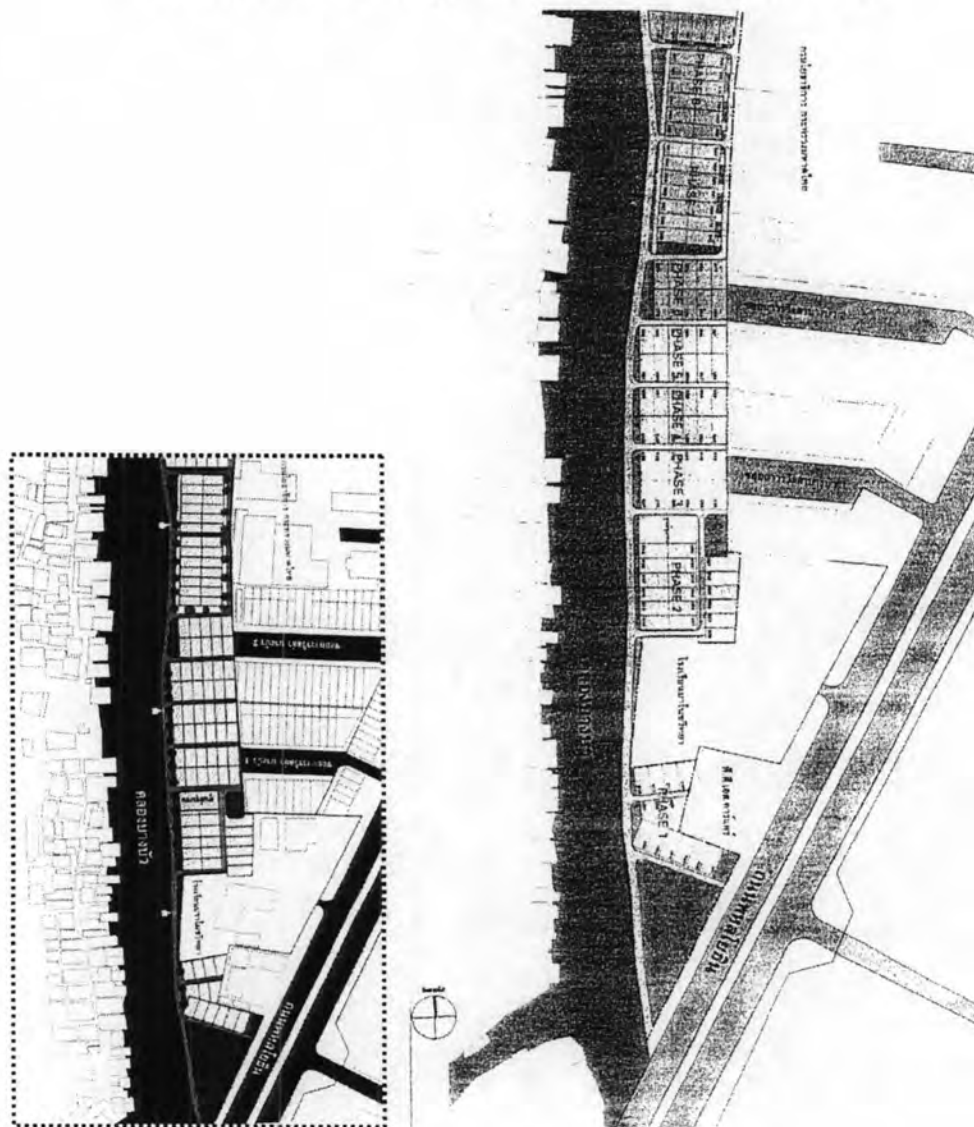
ในส่วนของ การเตรียมบุคลากรแรงงานและการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง จำนวนและปริมาณวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างจะดำเนินการด้วยชาวชุมชนกับผู้ออกแบบผังโครงการ ที่ให้คำปรึกษาขั้นตอนการทำงาน รูปแบบการดำเนินการ โดยการก่อสร้างที่อยู่อาศัยจะดำเนินการเป็นระยะ (Phase) ตามความพร้อมของกลุ่มดังที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยการบริหารจัดการความเรียบร้อยโดยผู้นำชุมชน

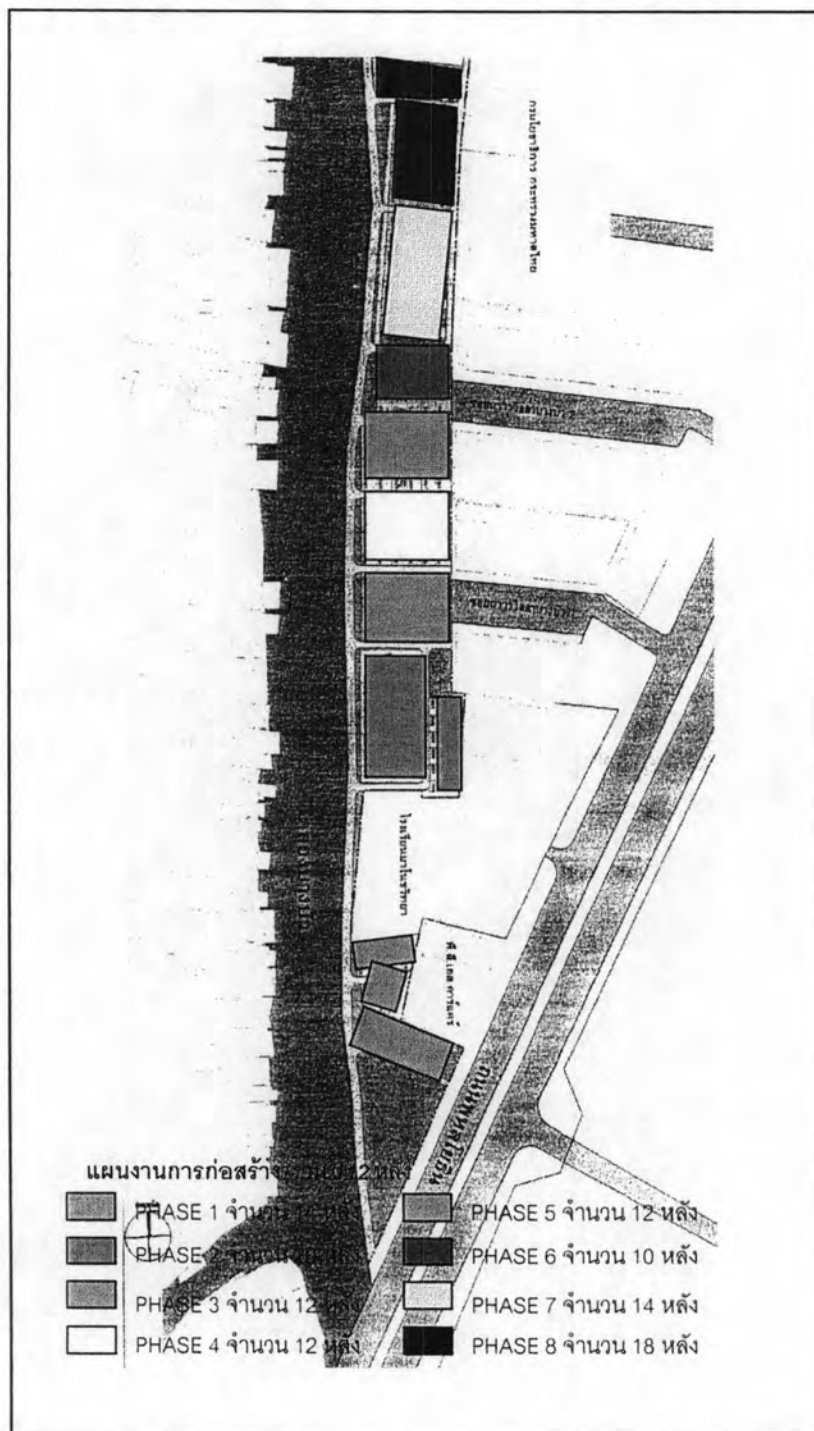
รูปที่ 5.8 การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน

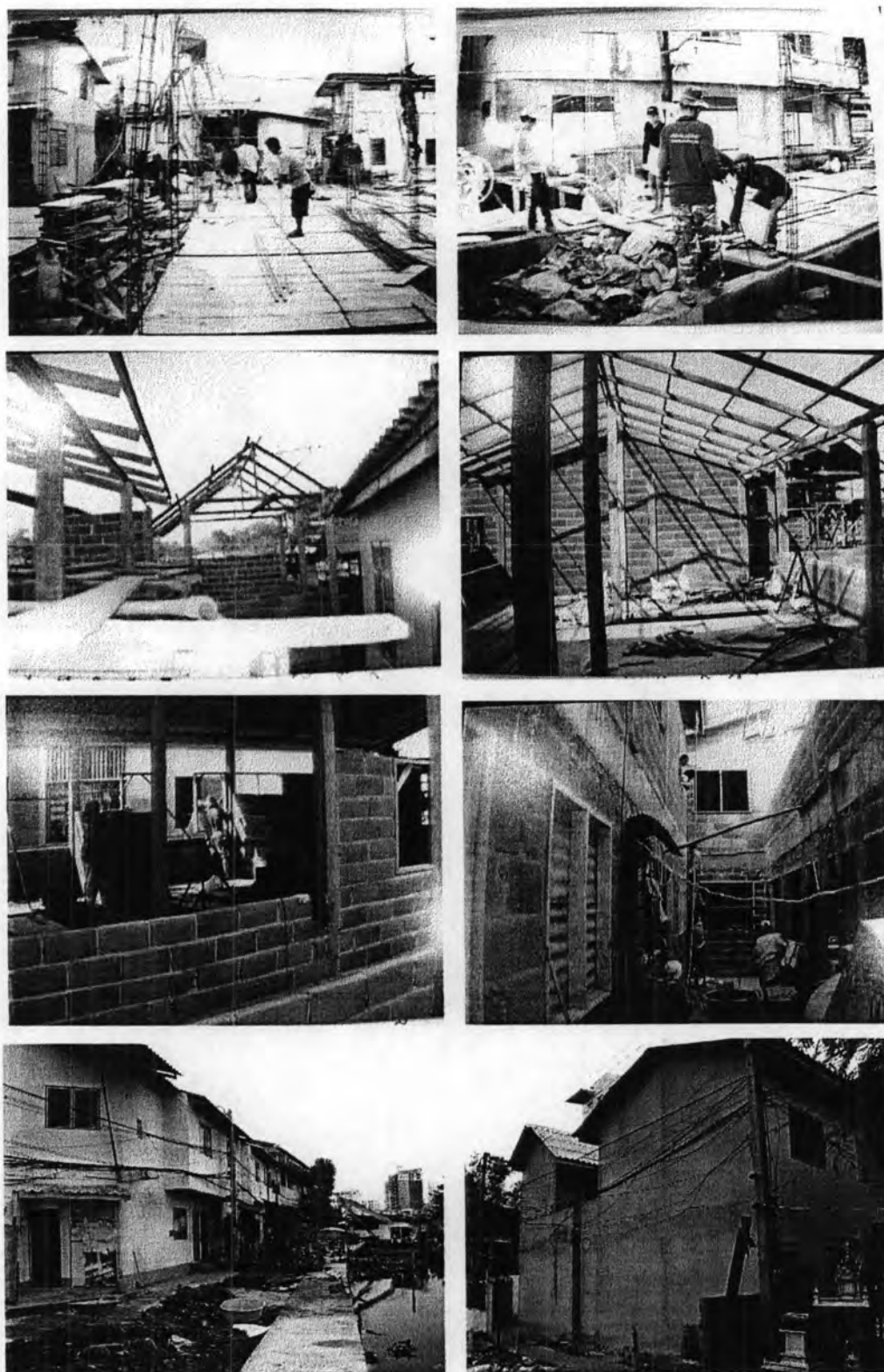
แผนผังที่ 5.6 การกำหนดรูปแบบการรื้อถอนระหว่างการก่อสร้าง

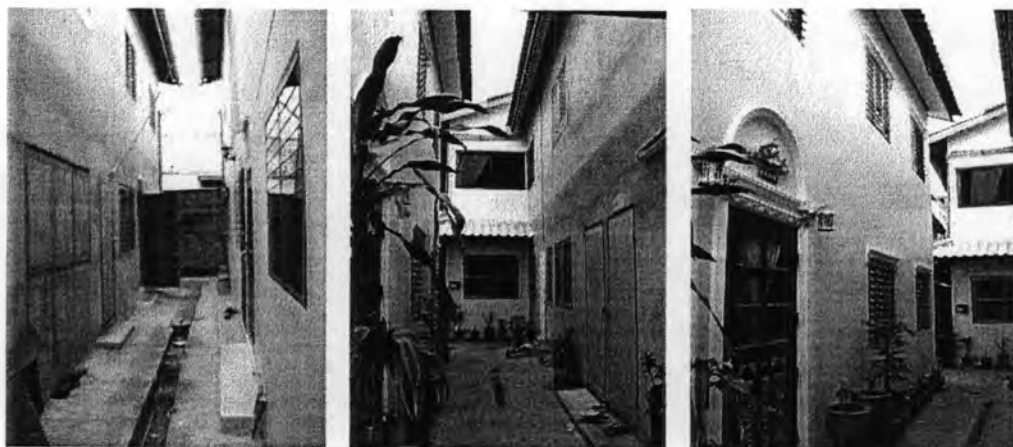
รูปที่ 5.9 การกำหนดการก่อสร้างเป็นระยะ (Phase)

รูปที่ 5.10 การกำหนดการก่อสร้างเป็นระยะ (Phase)

รูปที่ 5.11 การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชุมชนโดยชาวชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ

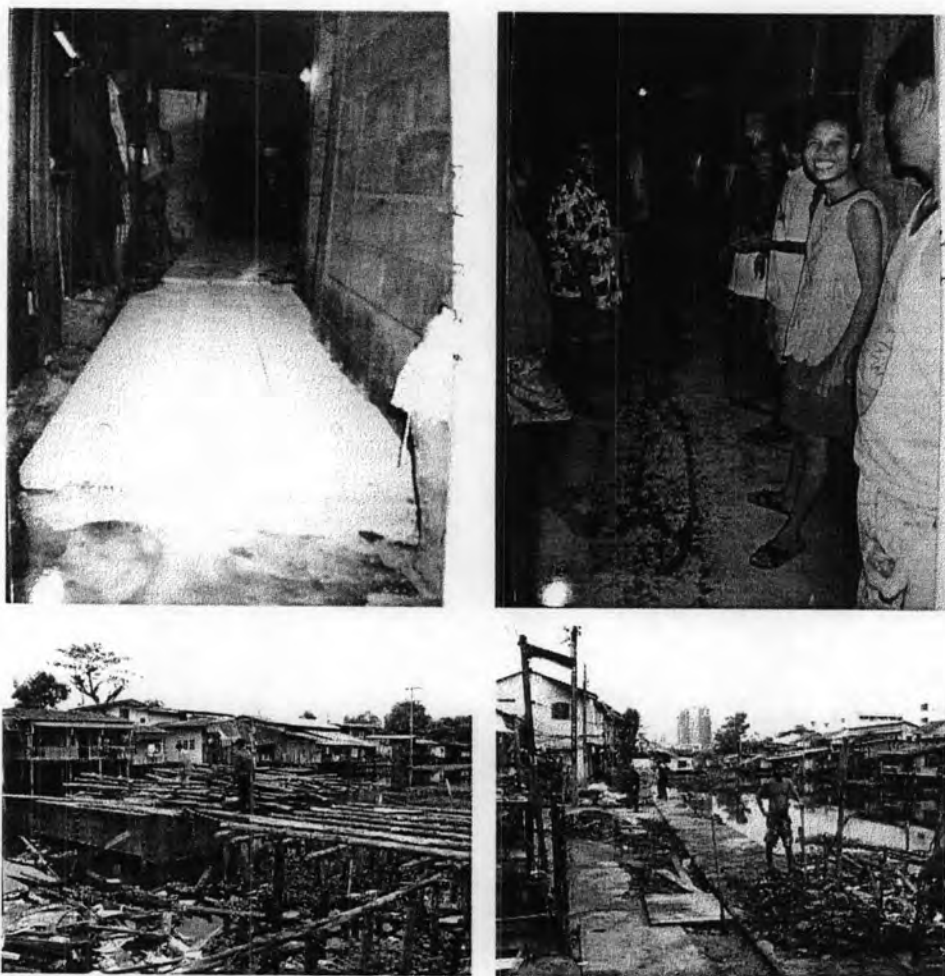

รูปที่ 5.12 การก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน

การศึกษาแนวทางที่ใช้ในการดำเนินโครงการพบว่า เมื่อการก่อสร้างเริ่มดำเนินการ จนกระทั่งมีความคืบหน้าแล้วเร็วกว่า 70 % และเจ้าของบ้านผู้ที่ไปอยู่ที่พักชั่วคราวจะย้ายกลับมาดำเนินการต่อจนแล้วเสร็จ ตั้งแต่การติดตั้งประตูหน้าต่าง ปูกระเบื้อง ทาสี และในส่วนที่เหลือจนแล้วเสร็จ ซึ่งการดำเนินโครงการจะกระทำต่อเนื่องกันไปจนครบทั้งชุมชน โดยการดำเนินการก่อสร้างนี้เกิดจากการสละเวลาของชาวบ้านผู้มีความรู้ความสามารถด้านฝีมือช่างและผู้ที่มีความสนใจในการพัฒนาชุมชนของตนเองมีการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานภายใต้การกำกับดูแลโดยผู้นำชุมชนกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกับผู้ที่สนใจ

รูปที่ 5.13 การวางระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชน

รูปที่ 5.14 การปรับปรุงทางเดินเท้าและการก่อสร้างเขื่อน

รูปที่ 5.15 การวางระบบบำบัดน้ำเสียและท่อระบายน้ำ

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม สำนักงานเขตบางเขน สำนักงานการระบายน้ำกรุงเทพมหานครและชุมชนสามัคคีร่วมใจ

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2547 ถึง เดือนมีนาคม 2551 และยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากแผนการดำเนินการจริงครบแล้วเสร็จภายในปี 2551 เนื่องมาจากการเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าของกลุ่มชาวมุสลิมบางกลุ่ม ทำให้การพัฒนาในภาพรวมไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามแผน ทั้งที่ในขั้นตอนของการตกลงร่วมกันในที่ประชุมต่างให้การยอมรับและเห็นด้วยกับการพัฒนา

สิ่งที่ได้รับการพัฒนา พบว่า

- ความตระหนักของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่ต้องการให้พื้นที่บริเวณนี้มีความน่าอยู่ ก่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

- ความสามัคคีของชาวมุสลิมในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของตน
- การเสียสละเวลาและแรงงานในการร่วมดำเนินการของชาวมุสลิม

อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า

- ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการวิธีการและแก้ปัญหาอันเหมาะสม

- การไม่ให้ความร่วมมือของชาวมุสลิมบางคนทำให้เกิดความล่าช้า
- การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของชาวมุสลิมบางรายที่ก่อนหน้านี้มีการเจรจาตกลงว่าจะเข้าร่วมโครงการ แต่มีการเปลี่ยนใจทำให้การพัฒนาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้
- ข้อจำกัดในด้านการวิจัยอันเนื่องมาจากเวลาที่ไม่สามารถกำหนดความชัดเจนได้
- ความล่าช้าที่เกิดขึ้นหากอยู่ในแผนการดำเนินการครบแล้วเสร็จภายในปลายปี 2551 แต่จากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ทั้งความผันผวนด้านเศรษฐกิจ การเมือง ทำให้มีปัญหากับการพัฒนา

5.3.3.6 ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนขึ้นทะเบียนและทำสัญญาเช่า

ภายหลังจากที่ก่อสร้างแล้วเสร็จตามแผนการดำเนินการกำหนดว่าจะต้องมีการขึ้นทะเบียนและทำสัญญาเช่าในที่ดินราชพัสดุ ซึ่งจากขั้นตอนในการวางรูปแบบโครงการนั้น การลงทะเบียนถือเป็นขั้นตอนสุดท้าย โดยกำหนดให้มีการเช่าทั้งแปลงแทนการเช่าแบบรายแปลงผ่านรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ของมุสลิม กำหนดระยะเวลาในการเช่า 30 ปี และทำสัญญายกกรรมสิทธิ์อาคารให้กับกระทรวงการคลังในกรณีหากยกเลิกสัญญา

รูปที่ 5.16 การลงทะเบียนผู้เช่าของกรมธนารักษ์กับชาวชุมชน

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ กรมธนารักษ์ พอช. และชุมชนสามัคคีร่วมมือ

ระยะเวลาในการดำเนินการ เนื่องจากในขั้นตอนของการก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ ดังนั้น

การดำเนินการในขั้นตอนนี้จึงยังไม่มี การดำเนินการ

อุปสรรคการพัฒนา ในขั้นตอนนี้พบว่า

- กรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่มีเนื่องจากเป็นที่ดินหลวง นอกจากการขายสิทธิ์การเช่าต่อกับผู้ที่มีความสนใจ
- เนื่องจากโครงการมีความล่าช้ากว่ากำหนดจึงไม่สามารถกำหนดอนาคตได้ชัดเจนมาก เนื่องจากความล่าช้าของโครงการ

5.3.4 รูปแบบและลักษณะทั่วไปของการเช่าที่ดิน

5.2.3.1 กรรมสิทธิ์ในที่ดินและอาคาร

- กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์ของกรมธนารักษ์
- กรรมสิทธิ์ในอาคาร เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่าภายหลังการผ่อนชำระครบถ้วน

5.2.3.2 สิทธิการเช่า ชาวชุมชนจะได้รับสิทธิการเช่า ตามผลการพิจารณาสิทธิของกรมธนารักษ์ และจากข้อมูลการเข้าร่วมกระบวนการ

5.3.5 สถานภาพการเช่า องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบสหกรณ์ออมทรัพย์ จะมีฐานะเป็นผู้ประสานงานกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือ พอช. ด้วยการชำระค่าเช่าพร้อมค่าก่อสร้าง แต่จะให้ทางสำนักงานเขตเป็นผู้ประสานงานโครงการระหว่าง พอช. กับกรมธนารักษ์ เพื่อผ่อนปรนเรื่องอัตราค่าเช่า โดยเมื่อก่อสร้างเสร็จจึงจะให้ พอช. มอบสิทธิไปยังสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน และเมื่อชาวชุมชนชำระค่าก่อสร้างหมดจึงจะมอบสิทธิการเช่าไปสู่ชาวชุมชนต่อไป

5.3.6 อัตราเช่าและผ่อนชำระ กรมธนารักษ์ได้จัดให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เช่าที่ราชพัสดุบริเวณที่ราชพัสดุบริเวณคลองบางบัว เพื่อจัดทำโครงการบ้านมั่นคงชุมชนสามัคคีร่วมใจ (จำนวน 112 หน่วย) เนื้อที่ 6-0-12 ไร่ (ราคาประเมินราคาตารางวาละ 64,000 บาท) มีกำหนดระยะเวลา 30 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2548 และอัตราเช่าได้กำหนดคำสั่งกรมธนารักษ์ที่ 204/2547 สั่ง ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 ตามบัญชีหมายเลข 1 อัตราเช่าที่ดินราชพัสดุเพื่อผู้เช่าที่อยู่อาศัย เป็นทำเลชั้น 1 ตารางวาละ 18 บาทต่อเดือนแต่เรียกเก็บในอัตราผ่อนปรนโดยปรับลดลงร้อยละ 50 เท่ากับตารางวาละ 9 บาทต่อเดือน แต่หากพิจารณาจากทำเลที่ดินแปลงนี้เป็นที่ดินที่ติดกับคลองบางบัวตลอดแนว มีที่ดินที่ติดกับถนนพหลโยธินเพียงข้างเดียว และรถยนต์นั่งเข้าไม่ถึง ดังนั้นสามารถปรับจากทำเลชั้น 1 เป็นทำเลชั้น 5 ตารางวาละ 10 บาทต่อเดือน อัตราผ่อนปรนโดยปรับลดลงร้อยละ 50 เท่ากับตารางวาละ 5 บาทต่อเดือน (เฉพาะชุมชนที่ก่อตั้งก่อนปี 2546)

5.3.7 อายุสัญญาเช่า ระยะเวลาในการเช่า 30 ปี ภายหลังเมื่อครบอายุสัญญาเช่า กรมธนารักษ์จะพิจารณาระยะเวลาและเงื่อนไขการเช่าใหม่ตามความเหมาะสมต่อไป

- 1) จัดตั้งและจดทะเบียนขององค์กรชุมชนในรูปแบบสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อบริหารชุมชน
- 2) รัฐบาลโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สนับสนุนการจัดกระบวนการพัฒนาในการสำรวจ วางแผน เสริมความสามารถการเรียนรู้ สร้างคู่มือวิจัย จัดเวทีประชุมสัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อบริหารชุมชน
- 3) หน่วยงานท้องถิ่น เป็นผู้บริหารจัดการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ส่วนกลาง ไฟฟ้าสาธารณะ ประปาสาธารณะ ถนน การเก็บขยะ การป้องกันอัคคีภัย โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย

5.4 โครงการและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่ผ่านมา

5.4.1 โครงการจากกลุ่มออมทรัพย์ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมิยาซาวา SIF โดยมีเงินทุนหมุนเวียน 2 ล้านบาท มีผู้รับประโยชน์เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 222 คน ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้ของระบบของชุมชนได้

5.4.2 โครงการฌาปนกิจชุมชน โดยการจัดตั้งของชุมชนเอง/ดูแลเอง ซึ่งมีสมาชิก 222 คน ดูแลช่วยเหลือกรณีสมาชิกเสียชีวิต โดยการช่วยเหลือครอบครัว ละ 2,000 บาท

5.4.3 โครงการเพื่อที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคง โครงการสนับสนุนจาก พอช. จำนวน 112 ครอบครัวและการสนับสนุนจากกรมธนารักษ์ในการจัดให้เช่าที่ดิน

5.4.4 โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมที่แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน งบประมาณ 400,000 บาท จากองค์การสหประชาชาติโดยการนำของกรุงเทพมหานคร

5.4.5 กลุ่มแม่บ้านที่มีงานทำโดยรับงานมาทำที่บ้าน เช่น ทำกระดาษประดิษฐ์ ดอกไม้ ยางพารา มีสมาชิก 14 คน มีรายได้ต่อเดือน 1,000 – 2,000 บาท

5.4.6 กลุ่มอาชีพขาล้างที่รับซื้อขยะภายในชุมชน จำนวน 3 คน มีรายได้ต่อเดือน 4,000 – 5,000 บาท

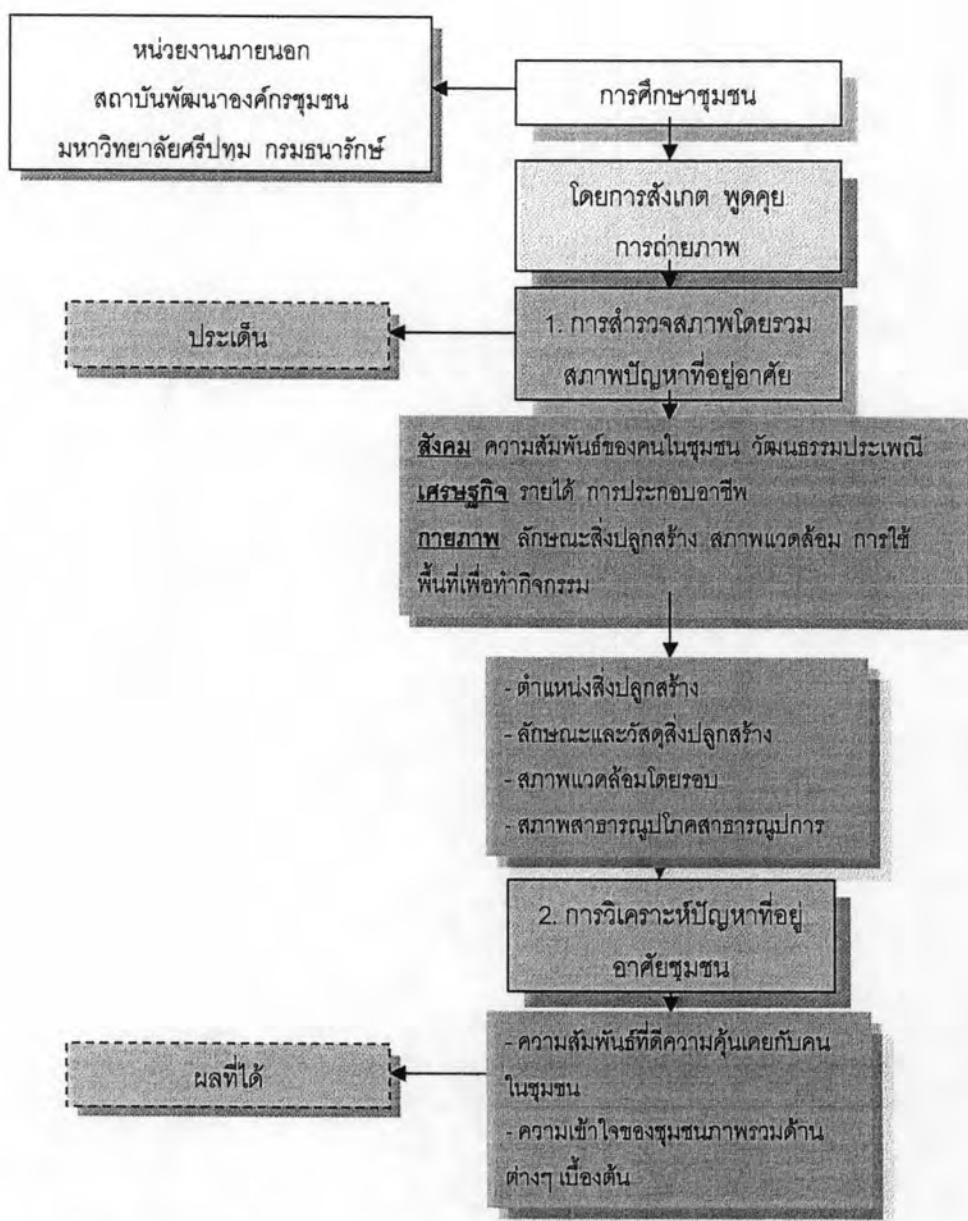
5.4.7 จากการพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองทำให้มีผู้ประกอบการอาชีพเก็บผักบุงขายเพื่อเป็นการสร้างรายได้วันละ 800 บาท

5.4.8 กลุ่มรับเหมาก่อสร้างบ้านในชุมชน 4 ครัวเรือน ทำสี ปูนพลาสติก ทำบัว ทำตู้ปลาติดฝาผนัง ส่งขายสวนจตุจักร ส่งต่างประเทศ มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน

5.4.9 กลุ่มผู้สูงอายุรับทำขนมหวาน ปัจจุบันมีเพียง 2 ราย

รูปที่ 5.17 ภาพกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันของภาครัฐกับชาวชุมชน

แผนผังที่ 5.7 กระบวนการวิเคราะห์การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ
ของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

5.5 สรุปการปฏิบัติงานพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.5.1. ความสำคัญของแผนการพัฒนาชุมชน มุ่งเน้นที่อยู่อาศัยในชุมชนสามัคคีร่วมใจ โดยร่วมกันพัฒนาที่อยู่อาศัย สภาพภูมิทัศน์ ให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความน่าอยู่มั่นคง โดยการสนับสนุนจากภาครัฐและให้ชุมชนมีส่วนร่วม

5.5.2. เป้าหมาย เพื่อสภาพที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น การเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานและประชาชน ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อการปฏิบัติงานและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ต่อไป

5.5.3. ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการพัฒนาชุมชนสามัคคีร่วมใจ

- กรมธนารักษ์
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- หน่วยงานและองค์กรท้องถิ่น
- ชาวชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.5.4. แนวทางการดำเนินการและระยะเวลาปฏิบัติงาน ใช้แนวทางแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ 5 มกราคม 2547 จนถึงปัจจุบัน คิดเป็นความคืบหน้าประมาณ 55% และยังคงดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งล่าช้าไปกว่าแผนการดำเนินการ

5.5.5. สรุปปัญหาและข้อจำกัดการปฏิบัติงานพัฒนาที่อยู่อาศัย ชุมชนสามัคคีร่วมใจ

5.5.5.1 ปัญหาในชุมชนสามัคคีร่วมใจในช่วงที่รับทราบปัญหา / โอกาส และจัดลำดับความสำคัญ

สภาพปัญหา / ความสำคัญ	1	2	3
ด้านเศรษฐกิจ	มีรายได้ที่ไม่เพียงพอกับการปรับปรุงที่อยู่อาศัย	รายได้ไม่แน่นอนคนเริ่มคิดวางแผนเป็นหนี้นอกระบบ	ความเป็นชุมชนค่อยๆ หายไป
ด้านสังคม	เนื่องมีแนวความคิดที่แตกต่างกันจึงไม่สามารถรวมกลุ่มชาวชุมชนได้ทั้งหมด	ความช่วยเหลือยังเข้าไม่ถึงและยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย	เริ่มมีอบายมุขเข้ามาภายในชุมชนทั้งยาเสพติดและการพนัน
ด้านกายภาพ	ด้านที่อยู่อาศัย - ชำรุดทรุดโทรม - พื้นที่ในการใช้สอยไม่เพียงพอ	สาธารณูปโภค สาธารณูปการ - ไฟฟ้า ทางเดินเท้า - สวัสดิภาพความปลอดภัย - ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย	ความสกปรกภายในพื้นที่อันเป็นแหล่งของเชื้อโรคและมลพิษ

5.5.5.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชน
สามัคคีร่วมใจ ในขั้นตอนระดมความคิด วางแผนการทำงาน และเรียนรู้ร่วมกัน

ปัญหา	สาเหตุ
1. ไม่มีคนเสนอความคิดเห็นในการแสดงความต้องการของตน	- ไม่อยากมีปัญหาเพราะมีชาวชุมชนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับโครงการ - เกรงกลัวอิทธิพลที่ยังคงมีอยู่ - ไม่กล้าตัดสินใจ
2. ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่อยู่อาศัย	- ขาดแรงบันดาลใจในการทำโครงการ - เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทำให้ความเชื่อใจในโครงการน้อยลง
3. ตามแนวการชักจูงจากผู้อื่น	- ถูกโน้มนำให้เข้าใจผิดเพี้ยนไปจากวัตถุประสงค์การทำงาน
4. ไม่พยายามเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในงาน	- พื้นฐานทางการศึกษาไม่เท่ากัน

5.5.5.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชน
สามัคคีร่วมใจ ในขั้นตอนการปฏิบัติการและดำเนินการก่อสร้าง

ปัญหา	สาเหตุ
1. ไม่เข้าร่วมโครงการ	- ไม่เห็นความสำคัญในการทำงานร่วมกันเนื่องจากไม่มีความเดือดร้อน ประกอบกับเกิดปัญหาข้อพิพาทกัน ในชุมชน
2. มีคนคอยทำการคัดค้านสร้างความเป็นปวนในชุมชน	- กลัวว่าตนจะเสียประโยชน์ - กลัวเสียความเชื่อมั่นในกลุ่มอิทธิพลเดิม
3. เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน	- บางรายในชุมชนจะมีการเข้ามาแทรกแซงให้การทำงานล่าช้า - บางรายเปลี่ยนใจจากที่เคยสนับสนุนก็กลับมาต่อต้านคัดค้าน